הגמרא מביאה ברייתא הסותרת למשמעות משנתינו. מבררת הגמרא: **וְאֶלָּא** לפי המדויק ממשנתינו שיוסף בן שמעון יכול להוציא שטר חוב על אחרים, ולדברי הכל אין חוששים לנפילה דיחיד, **הָא דְּתַנְיָא, כְּשֵׁם שֶׁשְּׁנֵי יוסף בן שמעון אֵין מוֹצִיאִין שְׁטַר חוֹב זֶה עַל זֶה, כָּךְ אֵין הם מוֹצִיאִין** שטר חוב **עַל אֲחֵרִים**, וזהו שלא כמדויק ממשנתינו שיכולים להוציא שטר על אחר, יש לברר **בְּמַאי קָמְיפַלְגִי** – במה נחלקו המשנה והברייתא.

מבארת הגמרא: אכן גם הברייתא מודה שאין חוששים לנפילה דיחיד, **וּבְאוֹתִיּוֹת נְקֻנוֹת בִּמְסִירָה קָמְיפַלְגִי** – נחלקו האם מכירת שטר נעשית על ידי מסירתו לקונה בלבד, ללא כתיבת שטר מקח על מכירתו, **תַּנָּא דִידָן** – התנא במשנתינו **סָבַר, אוֹתִיּוֹת נְקֻנוֹת בִּמְסִירָה**, ואף אם נכתב השטר ליוסף בן שמעון אחר ומסרו לזה שמוציאו עתה, קנאו הלה במסירתו, ולכן נאמן המוחזק בו לומר שהוא שלו. **וְאִילּוּ תַּנָּא בָּרָא** – התנא של הברייתא **סָבַר שֵׁאֵין אוֹתִיּוֹת נְקֻנוֹת בִּמְסִירָה** בלבד, וכשיוציא אחד מהם את שטר החוב ואין בידו שטר מקח על קניית השטר, יכול הלוה לטעון שאין הוא המלוה האמיתי, אלא חבירו ששמו כשמו הפקידו בידו, וגם אם יתבענו השני יאמר לו שאמנם הוא המלוה האמיתי, אך כיון שאין השטר בידו אינו יכול לתובעו, אך לדברי הכל אין חוששים לנפילה.

ביאור נוסף במחלוקת המשנה והברייתא: **וְאִי בָּעֵית אֵימָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא** סוברים **שאוֹתִיּוֹת נְקֻנוֹת בִּמְסִירָה, וְהָכָא, בְּצָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה'** קָא מִיפַּלְגִי – נחלקו האם הקונה מחבירו שטר עליו להביא ראיה שקנאו, או שהוא נאמן שקנאו מחמת שהשטר בידו, **תַּנָּא דִידָן סָבַר, אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה**, ולכן המחזיק בשטר גובה בו, **וְתַנָּא בָּרָא סָבַר, צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה**, ולכן אין אחד מהם יכול להוציא שטר על אחרים ללא ראיה שקנאו.

מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בזה: **דְּאִיתְּמַר**, הדין הוא **שאוֹתִיּוֹת נְקֻנוֹת בִּמְסִירָה, אַבַּיֵי אָמַר, צָרִיךְ** המחזיק בשטר **לְהָבִיא רְאָיָה** על קנייתו, **וְרָבָא אָמַר, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה**, כיון שהוא מוחזק בו.

אָמַר אַבַּיֵי, מְנָא אֲמִינָא לָהּ – מנין אני לומד דין זה, **דְּתַנְיָא, אֶחָד מִן הָאַחִין שירשו את אביהם, שֶׁהִשְׁטָּר חוֹב** של אביהם **יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ**, וטוען שהאחים נתנוהו לו, והם טוענים שהוא חטפו מידם, **עָלָיו לְהָבִיא רְאָיָה** שנתנוהו לו, מסיים אביי את ראייתו, **מַאי לַאו** – האם אין לומר **דְּהוּא הַדִּין לְאַחֵרִינֵי** – לבני אדם אחרים, שהמוחזק בשטר של חבירו צריך להביא ראיה שקנאו. דוחה רבא: **וְרָבָא אָמַר**, אין זו ראיה, כיון **דְּשַׁאנֵי** – שונה הדין לגבי **אַחִין, דְּשָׁמְטוּ מֵהֲדָדֵי** – שהם יכולים לחטוף דברים זה מזה, ועליו להוכיח שלא חטף, אך סתם אדם נאמן שקנה את השטר שבידו אף ללא ראיה.

הגמרא מביאה לשון אחרת, שרבא הוא שהסתייע מברייתא זו: **אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רָבָא, מְנָא אֲמִינָא לָהּ** שהמוחזק בשטר נאמן ללא ראיה, **דְּתַנְיָא, אֶחָד מִן הָאַחִין שֶׁהִשְׁטָּר חוֹב יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ, עָלָיו לְהָבִיא רְאָיָה**, ומשמע שדין זה הוא רק **בְּאַחִין**, והטעם **הוּא** כיון **דְּשָׁמְטוּ מֵהֲדָדֵי, אֲבָל** בני אדם **אֲחֵרִינֵי, לֹא** צריכים להביא ראיה. דוחה אביי: **וְאַבַּיֵי** יאמר שגם אחרים צריכים להביא ראיה, **וְאַחִין אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ** – הוצרכה הברייתא לומר דין זה באחים, **דַּלְקָא דַּעְתָּךְ אָמְרִינָא** – היה עולה בדעתך לומר שאצלם הדין שונה, **כֵּיוָן דְּשָׁמְטוּ מֵהֲדָדֵי** – שהם יכולים לחטוף, **אֵימָא מִיזְּדָהַר וְזָהִירֵי** – שמא נאמר שהם נזהרים ביותר ובודאי לא היו מניחים לו לחוטפו, אלא ודאי נתנוהו לו, **וְלֹא צְרִיכִי** – אין המוחזק צריך **לְהָבִיא רְאָיָה, קָא מַשְׁמַע לַן** שגם באחים על המוחזק להביא ראיה לדבריו.

הגמרא מביאה ברייתא בענין שני יוסף בן שמעון המוציאים שטר זה על זה. מבררת הגמרא: **וְאֶלָּא** לפי המבואר במשנה (לעיל קעב:) **ובברייתא** (קעב:) **ששני יוסף בן שמעון אינם יכולים להוציא שטר חוב זה על זה, הָא דְּתַנְיָא** בברייתא אחרת, **כְּשֵׁם שֶׁשְּׁנֵי יוסף בן שמעון מוֹצִיאִין חֵן שְׁטַר חוֹב עַל אֲחֵרִים, כָּךְ מוֹצִיאִין** שטר חוב **זֶה עַל זֶה**, ושלא כאמור במשנתינו ובברייתא הקודמת, **בְּמַאי קָמְיפַלְגִי**.

מבארת הגמרא: **בְּשאלה** האם **כּוֹתְבִין שְׁטַר לַלָּוֶה וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַלְוֶה עִמּוֹ, קָמִיפַּלְגִי** – נחלקו, **תַּנָּא דִידָן סָבַר, כּוֹתְבִין שְׁטַר לַלָּוֶה וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַלְוֶה עִמּוֹ**, וזימנין – לפעמים יכול לקרות **דְּאָזֵיל לְגַבֵּי סָפְרָא וַהֲדַר** – שילך יוסף בן שמעון לפני הסופר והעדים, **וְאָמַר לְהוּ, כְּתְבוּ לִי שְׁטָרָא, דְּבָעֵינָן לְמֵיזַף** – כיון שרצוני ללוות **מִיּוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן חֲבֵרִי, וּכְתַר דְּכָתְבֵי וְחָתְמֵי לֵיהּ** – ואחרי שיכתבו ויחתמו לו שטר זה, **נְקִימָא לֵיהּ** – יחזיק בשטר, ויתבע בו את יוסף בן שמעון חבירו, **וְאָמַר לֵיהּ, הַב לִי מְאָה דִּיזַפְתְּ מִינַּאי** – תן לי מאה זוז שלוית ממני, ולכן אמרו שאין אחד מהם יכול להוציא שטר על חבירו. **וְתַנָּא בָּרָא** – התנא בברייתא האחרונה **סָבַר, אֵין כּוֹתְבִין שְׁטַר לַלָּוֶה עַד שֶׁיִּהֵא הַמַּלְוֶה עִמּוֹ**, ואין לחשוש שאחד מהם יכתוב שטר על חבירו שלא בפניו, וכן אין לחשוש שמא נכתב השטר עבור חבירו, ונפל ממנו ומצאו זה, כמבואר לעיל, ולכן גובה בו המוחזק.

שנינו במשנה: **נִמְצָא לְאֶחָד** שטר **בֵּין שְׁטָרוֹתָיו** שכתוב בו **שְׁטָרוֹ שֶׁל יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן פָּרוּעַ, שְׁטָרוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם פְּרוּעִין וְכוּ'**.

הגמרא הבינה שמדובר ששני יוסף בן שמעון לוו ממון מאדם אחד, ונמצא אצל המלוה שובר על יוסף בן שמעון, ובזה שניהם פטורים. מקשה הגמרא: משמע **דְּתַנְיָא** ששניהם פטורים הוא רק כיון **דְּנִמְצָא** שובר זה אצל המלוה, **הָא לֹא נִמְצָא, מָצֵי מַפֵּיק** – יכול המלוה לגבות מהם בשטרות שבידו, **וְקַשְׁיָא, הָאָנָן** [–הרי אנחנו], **דְּלָא אַחַר יָכוֹל לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן שֶׁטַר חוֹב' תְּנַן** – שנינו במשנתינו, ואף ללא שובר אי אפשר לתובעם. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה**, מה ששנינו שרק מחמת השובר אינו יכול לתובעם, היינו **בְּשטרות מְשׁוּלָּשִׁין** – שנכתב בהם דור שלישי שבזה אינם שוים, ולולי שנמצא ביד המלוה שובר, היה יכול לתובעם. מקשה הגמרא: **וְנֶחֱזֵי תַּבְרָא בְּשָׁמָא דְּמַאן דְּכָתִיב** – נראה גם בשובר לפי שם אבי האב על מי מהם הוא נכתב, ומדוע שניהם פרועים. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא**, מדובר **בְּאופן שהם מְשׁוּלָּשִׁין בְּשָׁטָר** החוב, **וְאֵין מְשׁוּלָּשִׁין בַּשּׁוֹבָר**, וכיון שלא ידוע על מי נכתב השובר שניהם פטורים מספק.

אביי מבאר את המשנה באופן אחר: **אַבַּיֵי אָמַר**, לא מדובר בשנים שלוו מאחד, אלא **הָכִי קָאָמַר**, אם שני יוסף בן שמעון הלוו ממון לאדם אחד, אם **נִמְצָא** לאותו לָוֶה שובר **בֵּין שְׁטָרוֹתָיו**, וכתוב בו **'שְׁטָרוֹ שֶׁל יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן עָלַי פָּרוּעַ, שְׁטָרוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם פְּרוּעִין** מספק, כיון שכנגד כל אחד מהם שיתבענו יאמר הלוה שפרעו, שהרי יש בידו שובר על שמו.

שנינו במשנה: **כֵּיצַד יַעֲשׂוּ יְשַׁלְּשׁוּ כו'** ואם היו משולשים יכתבו סימן, ואם היו מסומנין יכתבו כהן. **תַּנָּא** בברייתא, **אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם** משולשים **וּכְהָנִים, יְכַתְּבוּ דּוֹרוֹת** נוספים, והיינו שם אבי אבי האב, עד שיהיה חילוק ביניהם באחד השמות.

משנה

משנתינו דנה במלוה האומר שאחד משטרותיו פרועים, ואינו יודע איזה הוא: **הָאוֹמֵר לְבָנוֹ** בשעה שהוא עומד למות, **שְׁטַר** חוב אחד המונח **בֵּין שְׁטָרוֹתַי, פָּרוּעַ, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אֵי זֶהוּ**, הדין הוא **שֶׁשְּׁטָרוֹת בּוֹלֵן** – של כל הלווים ממנו, בחזקת **פְּרוּעִין**, שכל אחד יכול לטעון ששטרו פרוע. **אִם נִמְצָא לְאֶחָד** הלווים **שָׁם** – בין שטרות המלוה **שְׁנַיִם** – שני שטרות על שמו, הרי בודאי אחד מהם אינו פרוע, שהמלוה אמר שרק אחד פרוע, ולכן רק **הַגָּדוֹל** בחזקת **פָּרוּעַ**, **וְאִילּוּ הַקָּטָן אֵינוֹ פָּרוּעַ**, כלומר, מספק אי אפשר לגבות ממנו את הגדול, אך את הקטן משלם ממה נפשך, או שזה החוב שלא נפרע, או שהגדול לא נפרע, ובודאי חייב לכל הפחות את הסכום הקטן.

גמרא

הגמרא מביאה דינים נוספים מעין הדין ששנינו במשנתינו: **אָמַר רָבָא**, המלוה לחבירו בכמה שטרות ואמר ללוה **'שְׁטַר לְךָ בְּיָדִי פָּרוּעַ'**, ולא פירט איזה מהם, הרי שמספק **הַגָּדוֹל** שביניהם בחזקת

המשך בעמוד רב

פָּרוּעַ וְהַקָּטָן אֵינוֹ בחזקת **פָּרוּעַ**, כלומר, חייב לשלם את דמי הקטן ממה נפשך, שהרי אחד מהם ודאי אינו פרוע. ואם אמר לו 'חוֹב לְךָ **בְּיָדִי פָּרוּעַ**, **הַשְׁטָרוֹת כּוּלָּן** בחזקת **פְּרוּעִין**, כיון שאפשר לפרש את כוונתו שכל חובותיו פרועים.

מקשה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רַבִינָא לְרָבָא, אֶלָּא מֵעַתָּה**, נאמר דין זה גם לגבי מקח וממכר, שהכותב לחבירו 'שָׂדֶה מְכוּרָה לְךָ', הדין יהא שהַשָּׂדֶה הַגְּדוֹלָה מְכוּרָה לוֹ, וכמו שאמר רבא שהחוב הגדול פרוע, וכן יש ללמוד מדינו השני של רבא שאם כתב לו 'שָׂדֶה שֶׁיֵּשׁ לִי **מְכוּרָה לְךָ**', יהיה הדין שכָּל שָׂדוֹתָיו מְכוּרִין לוֹ, כיון שלשון 'שדה' יכולה להתפרש גם על כמה שדות ונפרש שהתכוין למכור את כל שדותיו. השיב לו רבא: **הָתָם**, לגבי המוכר לחבירו שדה, **יַד בַּעַל הַשָּׂטָר עַל הַתַּחְתּוֹנָה**, כלומר, המוציא ממון על ידי שטר יכול להוציא רק כמשמעות הפחותה ביותר שבשטר, שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ולכן אם כתב לו 'שדי מכורה לך' נוטל את הקטנה ביותר, ואם כתב 'שדה שיש לי מכורה לך', אינו זוכה אלא בשדה אחת, אך בדברי רבא הדין הוא להיפך, שכיון שהמלוה הוא שבא להוציא ממון מהלוה, אינו מוציא אלא מה שבודאי חייב לו, וכיון שאפשר לפרש את השובר שהחוב הגדול הוא שנפרע, או שכל חובותיו פרועים, אין הלוה חייב יותר מזה.

משנה

משנתינו מבארת את דיני הערב על הלואה, מתי גובים ממנו: **הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ עַל יְדֵי עֲרֵב**, שהתחייב לפרוע את החוב אם לא יפרענו הלוה, **לֹא יִפָּרַע** המלוה **מִן הָעֲרֵב**, ובגמרא תבואר כוונת המשנה.

המשנה אומרת דין נוסף: וְאִם אָמַר לוֹ המלוה שערבותו היא ׳עַל מְנָת שֶׁאֶפָּרַע מִמֵּי שֶׁאֶרְצֶה׳, והסכים הערב לכך, יִפָּרַע המלוה מִן הֶעָרֵב, ובגמרא יבואר באיזה אופן עוסקת משנתינו. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל חולק וְאוֹמֵר, אִם יֵשׁ נְכָסִים לַלָּוֶה, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ – בין אם נעשה ערב בסתם, ובין אם אמר לו לשון זה ׳על מנת שאפרע ממי שארצה׳, לֹא יִפָּרַע מִן הֶעָרֵב. וְכֵן הָיָה רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, הֶעָרֵב לְאִשָּׁה בִּכְתוּבָּתָהּ, שאם לא ישלם לה הבעל את דמי כתובתה, ישלם לה הוא, וְהָיָה בַּעֲלָהּ מְגָרְשָׁהּ – עומד לגרשה ואין לו נכסים, וידוע שיצטרך הערב לשלם לה את דמי כתובתה, לא יגרשה עד שֶׁיַּחֲזִירֶנָּה הֲנָאָה – שהבעל ידור הנאה מאשתו שלא יהנה ממנה ולא יוכל להחזירה לעולם, והטעם לכך, שיש לחשוש שֶׁמָּא יַעֲשׂוּ הבעל והאשה קְנוּנְיָא – הסכם של רמאות עַל הַנְּכָסִים שֶׁל זֶה – של הערב, שיגרשנה רק כדי שתגבה ממנו את הכתובה, וּמיד אחר כך יַחֲזִיר הבעל אֶת אִשְׁתּוֹ.

גמרא

שנינו במשנה: ׳המלוה את חבירו על ידי ערב, לא יפרע מן הערב׳, והבינה עתה הגמרא שכוונת המשנה שאם הלוה נמצא לפנינו ואין לו נכסים, אין גובים מהערב, וחיוב הערב הוא רק כשהלוה מת או ברח למקום רחוק. הגמרא מבררת את טעם הדין. שואלת הגמרא: מַאי טַעְמָא שלא יגבה המלוה מן הערב כשאין ללוה נכסים.

משיבה הגמרא: רַבָּה וְרַב יוֹסֵף, דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ – שאמרו שניהם ביאור זה במשנתינו, שטוען הערב למלוה, ערבותי לא היתה לשלם את החוב בכל מקרה, אלא נֶבְרָא אַשְׁלִימְתְּ לִי – על אדם זה הפקדתני, וְנֶבְרָא אַשְׁלִימְתְּ לָךְ – אדם זה אני מעמיד לפניך, כלומר, חיובי היה רק על הלוה עצמו, שאם ימות או יברח למקום רחוק אשלם אני את החוב, אך כל זמן שהלוה חי ונמצא לפנינו איני חייב לפרוע במקומו את החוב, אף שאין לו נכסים, וכיון שכך הריני מעמיד לפניך את הלוה, ומקיים בכך את חיובי.

רב נחמן מקשה על סברא זו: מַתְקִיף לָהּ רַב נַחְמָן, הרי הַאי – דבר זה, שהערב חייב רק אם ימות הלוה או יהיה במקום רחוק, דִּינָא דְּפַרְקָאֵי – דינם של פרסיים הוא. תמהה הגמרא על דברי רב נחמן: והרי אַדְּרַבָּה, הפרסיים מחמירים יותר על הערב, וְתַנְיָא אָזְלֵי – והולכים אחרי הערב לגבות ממנו את החוב, אף כשהלוה לפנינו ויש לו מעות.

הגמרא מבארת את קושיית רב נחמן באופן אחר: אֶלָּא קושיית רב נחמן היא כך, שהלכה זו שאמרו רבה ורב יוסף, היא דומה לדיני בֵּי דִינָא דְּפַרְקָאֵי – בית דינם של הפרסיים, בכך דִּלְא יָהֲבֵי טַעְמָא לְמִילְתַיְיהוּ – שאינם נותנים טעם לדבריהם, וגם דין זה אין בו טעם, שאם אין הערב משלם את החוב כשאין ללוה מעות, לשם מה קיבל עליו את הערבות.

רב נחמן מבאר באופן אחר את המשנה: אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן, מַאי לֹא יִפָּרַע מִן הֶעָרֵב, שהמלוה לֹא יִתְבַּע את הֶעָרֵב תְּחִלָּה, קודם שיתבע את הלוה עצמו, אלא רק אם הוא מסרב לשלם, או שמת, או שיחייבוהו בית דין לשלם ולא יהיה לו ממון, יכול המלוה לתבוע מהערב לשלם את החוב.

הגמרא מביאה ברייתא המסייעת לדברי רב נחמן: תַּנְיָא נַמִּי הָכִי – שנינו בברייתא כדברי רב נחמן, הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ עַל יְדֵי עָרֵב, לֹא יִתְבַּע את הֶעָרֵב תְּחִלָּה. ממשיכה הברייתא: וְאִם אָמַר המלוה לערב עַל מְנָת שֶׁאֶפָּרַע מִמֵּי שֶׁאֶרְצֶה, יִתְבַּע – רשאי המלוה לתבוע את הֶעָרֵב תְּחִלָּה, אם אין ללוה נכסים, וכמו שיבואר להלן בפירוש משנתינו.

הגמרא מבארת מנין לומדים שערב משתעבד באמירה בלבד, ללא קנין: אָמַר רַב הוּנָא, מַנִּין לְעָרֵב דְּמִשְׁתַּעְבֵּד – מנין לנו דין זה, שערב משתעבד אף ללא קנין, דִּכְתִיב אודות מה שאמר יהודה ליעקב אבינו, כשביקש ממנו שישלח עמהם את בנימין למצרים (בראשית מג ט) ׳אָנֹכִי אֶעֶרְבֶנּוּ מִיָּדִי תְּבַקְשֶׁנּוּ׳, והרי לא עשה יהודה קנין על ערבותו.

מקשה הגמרא: מַתְקִיף לָהּ רַב חִסְדָּא, הָא – הרי ערבות זו שקיבל יהודה, ׳קַבָּלָנוּת׳ הִיא – קיבל על עצמו אחריות של ׳ערב קבלן׳, וערב קבלן אינו צריך קנין אלא די בכך שיאמר ׳תן לו ואני קבלן׳ כמבואר להלן (קעד:). מוכיח רב חסדא שיהודה היה ערב קבלן, דִּכְתִיב (שם מב לז) ׳תֶּת אֶתּוֹ עַל יָדִי וַאֲנִי אֲשִׁיבֶנּוּ אֵלֶיךָ׳, ומשמעות הלשון היא כאילו אמר ׳קיבלתיו בידי, ואחזירנו אליך׳, והרי הוא ערב קבלן שאינו צריך קנין.

הגמרא מביאה לימוד אחר להתחייבות הערב ללא קנין: אֶלָּא אָמַר רַבִּי יִצְחָק, דין ערב נלמד מֵהָכָא [–מכאן], שנאמר (משלי כ טז) ׳לְקַח בְּגִדּוֹ כִּי עָרַב זָר וּבְעַד נָכְרִיָּה חַבְלֵהוּ׳, כלומר, הפסוק אומר למלוה ליטול את בגדו של הערב ׳כִּי עָרַב׳, כלומר מחמת אמירה בלבד שנעשה ערב, ואף ללא קנין. פסוק נוסף: וְאוֹמֵר (שם ו א־ג), ׳בְּנִי אִם עָרַבְתָּ לְרֵעֶךָ תָּקַעְתָּ לַזָּר כַּפֶּיךָ, נוֹקַשְׁתָּ בְאִמְרֵי פִיךָ נִלְכַּדְתָּ בְּאִמְרֵי פִיךָ׳, כלומר, אם נעשית ערב לחברך, או שנכשלת בלשונך וציערת את חבירך בדברים, והמשך הפסוק הוא עצה עבור שני אנשים אלו, עֲשֵׂה זֹאת אֵפוֹא בְּנִי וְהִנָּצֵל כִּי בָאתָ בְכַף רֵעֶךָ לֵךְ הִתְרַפֵּס וּרְהַב רֵעֶיךָ׳, כלומר, אִם מָמוֹן יֵשׁ לוֹ בְּיָדְךָ – שנעשית ערב, ׳לֵךְ הִתְרַפֵּס׳, וכאילו נכתב ׳הַתֵּר לוֹ פִּיסַת יָד׳ – פתח לו את כף ידך ותן לו את מעותיו. וסיום הפסוק הוא עצה למצער את חבירו, וְאִם לַאו – לא נעשית ערב אלא ציערתו בדברים, ׳וּרְהַב רֵעֶיךָ׳, כלומר הַרְבֵּה עָלָיו רֵיעִים וחברים שיבקשו ממנו שימחל לך.

אמימר אומר שניתן זה, האם ערב משתעבד, תלוי במחלוקת תנאים: אָמַר אֲמֵימַר, דין זה של עָרֵב, דְּמִשְׁתַּעְבֵּד למלוה, תלוי בְּמַחְלוֹקֶת רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי, לְרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר שבכל מקום ׳אַסְמַכְתָּא קָנְיָא׳ – אדם המתחייב לעשות דבר מחמת שהוא סומך בלבו על כך שלעולם לא יגיע לידי חיוב זה, מכל מקום חל חיובו, עָרֵב גם כן מִשְׁתַּעְבֵּד, ואף שבשקיבל על עצמו את הערבות היה סבור שהלוה ישלם את החוב, ולא יצטרך לשלמו בעצמו. ואילו לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר אַסְמַכְתָּא לָא קָנְיָא, ואין אדם מתחייב בדבר כשקיבלו בדרך של אסמכתא, עָרֵב לָא מִשְׁתַּעְבֵּד, כיון שחיובו נחשב כאסמכתא.

רב אשי דוחה את דברי אמימר: אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לַאֲמֵימַר, כיצד יתכן שחיובו של ערב תלוי במחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי, וְהָא מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם הם, שאנו פוסקים כרבי יהודה דְּאַסְמַכְתָּא לָא קָנְיָא, ואף על פי כן אנו פוסקים שֶׁעָרֵב מִשְׁתַּעְבֵּד ללא קנין, ומוכח שאין טעם חיובו משום שאסמכתא קונה.

רב אשי מבאר באופן אחר את השתעבדות הערב ללא קנין: אֶלָּא אָמַר רַב אַשִׁי, הטעם שערב משתעבד ללא קנין הוא כיון דְּבָהֲווּ הֲנָאָה דְּקָא מְהֵימַן לֵיהּ – תמורת אותה הנאה שיש לו, שהמלוה מאמינו וסומך עליו להלוות מחמתו, גָּמַר הערב בדעתו וּמִשְׁתַּעְבֵּד נַפְשֵׁיהּ – ומשעבד את עצמו לערבות זו, והרי זה כאילו המלוה עושה את שליחותו בהלוואה זו, וכאילו הערב עצמו הלוה את הכסף ללוה.

שנינו במשנה: וְאִם אָמַר עַל מְנָת שֶׁאֶפָּרַע מִמֵּי שֶׁאֶרְצֶה כּוּ׳ יפרע מן הערב, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב.

הגמרא מבררת מתי יכול המלוה לגבות מהערב: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ במשנתינו דין זה, שאם אמר לו ׳על מנת שאפרע ממי שארצה׳ גובה מן הערב, אֶלָּא באופן שֶׁאֵין נְכָסִים לַלָּוֶה, אֲבָל אם יֵשׁ נְכָסִים לַלָּוֶה, צריך המלוה לגבות ממנו, ולֹא יִפָּרַע מִן הֶעָרֵב, ואף שאמר שמלוהו על מנת שיפרע ממי שירצה. מקשה הגמרא: וְהָא מְדַקְתָנֵי – והרי מכך ששנינו בְּסֵיפָא כך, ׳רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אִם יֵשׁ נְכָסִים לַלָּוֶה לֹא יִפָּרַע מִן הֶעָרֵב׳, מִכְּלַל – משמע דְּתַנָּא קַמָּא החולק על רבן שמעון בן גמליאל סָבַר שאין לחלק כן, אלא לֹא שָׁנָא הָכִי וְלֹא שָׁנָא הָכִי – אין שינוי וחילוק בין אופן שיש לו נכסים לבין אופן שאין לו נכסים, ולעולם יכול המלוה לגבות מהערב, ושלא כדברי רבי יוחנן.

מתרצת הגמרא: חַסּוּרֵי מְחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי – חסרה היא המשנה ויש

המשך בעמוד כב

להוסיף בה מילים, וכך יש לשנות בה, הַמְּלַוֶּה אֶת חֲבֵירוֹ עַל יְדֵי עֵרֶב, **לֹא יִפָּרַע מִן הָעֵרֶב. וְאִם אָמַר עַל מְנָת שֶׁאֶפָּרַע מִמִּי שֶׁאֶרְצֶה, יִפָּרַע מִן** הָעֵרֶב. ועד כאן זהו כגירסא שלפנינו. וכאן יש להוסיף בגירסת המשנה, בָּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שאם התנה שיפרע ממי שירצה גובה מהערב, בְּשֶׁאֵין נְכָסִים לְלַוֶּה, אֲבָל אם יֵשׁ נְכָסִים לְלַוֶּה **לֹא יִפָּרַע מִן** הָעֵרֶב, וכדין שאמר רבי יוחנן. וכן יש להוסיף בהמשך המשנה, וְערב קִבֵּל, אף שלא אמר המלוה שיגבה ממי שירצה, **וְאַף עַל פִּי** שֶׁיֵּשׁ נְכָסִים לַלַּוֶּה, אם רצונו של המלוה בכך, **יִפָּרַע מִן** הַמְקַבֵּל.